

4. Нова українська школа : poradnik dla vchytelja / za red. H.M. Bїbїk. Kyїv : Lїtera LTД, 2018. 160 c.
5. Пасько І. Соціально-емоційні навички як запорука успішності – дослідження з доказової педагогіки. URL : <https://nus.org.ua/2024/11/24/sotsialno-emotsijni-navychky-yak-zaporuka-uspishnosti-doslidzhennya-z-dokazovoyi-pedagogiky>.
6. Піроженко Т. О., Хартман О. Ю. Парціальна програма з розвитку соціальних навичок ефективної взаємодії дітей від 4 до 6-7 років «Вчимося жити разом». Київ : Алатон, 2016. 32 с.
7. Шпеко А. А. Форми і методи розвитку соціальних навичок молодших школярів. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 34 (1). С. 152-156.

Олена Матвієнко

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри початкової освіти та інноваційної педагогіки
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова,
м.Київ, Україна

Марта Химич

здобувачка магістерського рівня вищої освіти
спеціальності «Початкова освіта»,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
м.Київ, Україна

24pf.m.khymych@std.udu.edu.ua

РОЛЬ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У СТВОРЕННІ ПСИХОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Роль учителя початкової школи у створенні психологічно безпечного середовища для дітей в умовах воєнного стану є надзвичайно важливою. Школа

залишається для дитини не лише місцем навчання, а й простором підтримки, стабільності та розвитку. Війна спричиняє значне психологічне навантаження на дітей, що може негативно впливати на їхній емоційний стан, когнітивні процеси, соціальні навички та загальну здатність до навчання. У такій ситуації вчитель виконує не лише освітню функцію, а й стає наставником, психологічним супроводжувачем, джерелом емоційної рівноваги та підтримки.

Проблему підготовки майбутніх учителів до створення безпечного освітнього середовища досліджували К. Варивода, Т. Водолазська, Т. Ільїна, Г. Мешко, О. Мешко, А. Харківська та інші. У їхніх працях визначено необхідні компетентності, професійні якості й методики, що сприяють формуванню психологічно комфортного простору для дітей. Дослідження К. Вариводи [1], Г. Мешко та О. Мешко [3] акцентують увагу на значенні психолого-педагогічної підготовки вчителів, питаннях професійного здоров'я педагога та шляхах його підтримання. Набувають актуальності теми стресостійкості, емоційної саморегуляції, організації безпечного середовища в класі та формування атмосфери довіри й взаємопідтримки.

Психологічно безпечне середовище – це не лише відсутність загроз чи агресії, а й система умов, що забезпечує емоційний комфорт, довіру, можливість вільного самовираження та розвитку. Воно формується через організацію навчального процесу, характер спілкування між учасниками освітнього процесу, підтримку з боку вчителя, батьків та однолітків. Важливою складовою такого середовища є позитивний емоційний фон, що сприяє зниженню рівня тривожності та підвищенню мотивації до навчання.

Одним із ключових аспектів забезпечення психологічної безпеки є емоційна підтримка учнів. Діти, які стикаються зі стресовими ситуаціями, потребують стабільного, доброзичливого та передбачуваного середовища, у якому вони почуватимуться прийнятими і захищеними. Вчитель має проявляти чуйність до емоційного стану учнів, бути готовим вислухати їх, заспокоїти та надати підтримку. Використання таких технік, як активне слухання, емпатичне

реагування, створення відкритої атмосфери для діалогу, сприяє зниженню рівня тривожності та зміцненню довіри між учителем і учнями [2].

А. Харківська у своїх дослідженнях наголошує на важливості підготовки майбутніх учителів до дій в екстремальних ситуаціях. В умовах воєнного стану важливим є засвоєння знань і навичок щодо своєчасного реагування на небезпеку, правил поведінки під час повітряної тривоги, евакуації, перебування в укритті. Також вчитель має вміти створювати позитивний настрій у дітей, допомагати їм адаптуватися до нових умов. Використання методів арт-терапії, технік релаксації та дихальних вправ сприяє зниженню рівня стресу та тривожності у дітей [4].

Т. Ільїна аналізує питання створення безпечного середовища в умовах дистанційного навчання. Інтерактивні методи, такі як групові обговорення, креативні завдання, спільні проекти, сприяють покращенню комунікації, соціалізації учнів, а також підтримці відчуття згуртованості та взаємодії. Важливим є збереження емоційного контакту через відеозв'язок, підтримувальні повідомлення та залучення дітей до активного навчального процесу.

За К. Вариводою, важливими передумовами створення психологічно безпечного середовища є:

- гуманістична професійна позиція вчителя;
- високий рівень комунікативної та соціально-психологічної компетентності;
- культура професійного здоров'я;
- саногенне мислення (вміння управляти емоціями, знижувати рівень стресу);
- позитивна Я-концепція (адекватна самооцінка, упевненість у власних професійних здібностях);
- ефективний стиль педагогічного спілкування [1].

Формування почуття спільноти та підтримки в класі також є невід'ємною складовою психологічної безпеки. Організація спільних проектів, групових ігор, дружніх обговорень сприяє розвитку взаємопідтримки, емпатії, довіри серед

учнів. Створення традицій класного колективу (святкування спільних подій, ритуали підтримки) підвищує рівень згуртованості та почуття захищеності.

Важливим напрямом діяльності вчителя є навчання дітей навичкам емоційної регуляції. У кризових ситуаціях діти можуть не усвідомлювати своїх емоцій або не знати, як з ними справлятися. Вчитель може допомагати учням розпізнавати почуття, навчати їх технік подолання стресу (дихальні вправи, релаксаційні методики, арт-терапія тощо). Залучення казкотерапії, музикотерапії та інших методів творчого самовираження сприяє емоційній рівновазі дітей.

Співпраця з батьками є ще одним важливим аспектом. Учитель може проводити консультації, зустрічі з батьками, на яких роз'яснюватиме методи психологічної підтримки дітей у складних умовах. Важливо допомагати батькам розуміти емоційні потреби дитини та створювати вдома стабільну атмосферу. Спільні заходи, такі як батьківські тренінги або психологічні практикуми, допомагають формувати єдине бачення виховання.

Організація навчального процесу також потребує адаптації до стресових умов. Використання методів, що підтримують увагу й мотивацію учнів, урізноманітнення форм навчання (проектна діяльність, гейміфікація, інтегровані уроки), допомагають зберегти інтерес до навчання. Вчитель має підтримувати баланс між вимогами та психологічним комфортом учнів.

Отже, роль учителя початкової школи в забезпеченні психологічно безпечного середовища є багатогранною. Вона включає підтримку емоційного стану учнів, формування атмосфери довіри, навчання навичкам саморегуляції, взаємодію з батьками та організацію адаптивного навчального процесу. Саме від учителя залежить, наскільки школа стане для дітей місцем стабільності, комфорту та розвитку навіть у складних умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Варивода К. С. Психолого-педагогічні аспекти підготовки майбутніх вчителів до створення психологічно безпечного середовища. Молодий вчений. 2017. № 9.1 (49.1). С. 17–20. URL : <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/9.1/5.pdf>

2. Матвієнко О., Химич М. Соціально-емоційне навчання як засіб створення безпечного освітнього простору. *Освітньо-науковий простір*. 2024. № 7 Том. 2. С. 75-84. URL : [https://doi.org/10.31392/ONP.2786-6890.7\(2\)/1.2024.08](https://doi.org/10.31392/ONP.2786-6890.7(2)/1.2024.08)

3. Мешко Г.М., О.І. Мешко. Формування психотерапевтичної позиції майбутнього вчителя як основи реалізації валеологічних технологій педагогічної взаємодії. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота»*. 2015. Вип. 37. С.113–116

4. Харківська А. А. Підготовка майбутніх учителів початкової освіти до організації безпечного освітнього середовища в умовах воєнного стану. *Науковий журнал Хортицької національної академії*. 2023. №. 2 (9). С. 123–130. URL: <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2023-9-23>

Соломія Намака

здобувачка магістерського рівня вищої освіти

спеціальності «Психологія»,

Тернопільський національний педагогічний

університет імені Володимира Гнатюка

м. Тернопіль, Україна

solomia.p85@ukr.net

ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ЯК ЧИННИК НАВЧАЛЬНОЇ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ

Проблема збереження психологічного здоров'я в Україні сьогодні набула особливої гостроти через соціально-економічні та політичні зміни. Пандемія COVID-19, повномасштабне вторгнення, економічна криза, зростання безробіття, вимушена міграція та еміграція ставлять складні виклики перед сучасними українцями. Особлива роль відводиться зараз розвитку стресостійкості, резильєнтності, адаптаційних можливостей, що потребує мобілізації ресурсних каналів особистості. Питання збереження психологічного здоров'я студентської молоді, яка творитиме майбутнє країни, набуло особливо